EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 31.3.2021
COM(2021) 144 final

# ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

## o uplatňování směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce neviny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem

# 1. ÚVOD

Presumpce neviny a právo na spravedlivý proces jsou zakotveny v článcích 47 a 48 Listiny základních práv Evropské unie[1] a v článku 6 Evropské úmluvy o lidských právech (EÚLP).

Cílem směrnice (EU) 2016/343, kterou se posilují některé aspekty presumpce neviny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem[2], (dále jen „směrnice“) je posílit právo na spravedlivý proces v trestním řízení stanovením společných minimálních pravidel týkajících se některých aspektů presumpce neviny a práva být přítomen při řízení před soudem.

Směrnice je čtvrtý nástroj přijatý podle čl. 82 odst. 2 písm. b) Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU)[3], který poskytuje právní základ pro přijetí minimálních pravidel týkajících se „práv osob v trestním řízení“. Uplatňuje se ve 25 členských státech[4].

EU přijala v této oblasti šest směrnic: kromě směrnice 2016/343 směrnice o právu na tlumočení a překlad[5], o právu na informace[6], o právu na přístup k obhájci a o komunikaci s třetími osobami v případě zbavení osobní svobody[7], o procesních zárukách pro děti[8] a o právní pomoci[9]. Evropská komise již vypracovala zprávy o provádění prvních tří směrnic[10]. Směrnice pomáhají zlepšit vzájemnou důvěru, a tím posilují zásadu vzájemného uznávání rozsudků a jiných soudních rozhodnutí.

Článek 12 směrnice požaduje, aby Komise předložila Evropskému parlamentu a Radě zprávu o jejím uplatňování.

Tato zpráva vychází především z informací, které členské státy poskytly Komisi prostřednictvím oznámení vnitrostátních opatření, jimiž se směrnice provádí. Vychází rovněž

[1] Úř. věst. C 326, 26.10.2012, s. 392.
[2] Úř. věst. L 65, 11.3.2016, s. 1.
[3] Úř. věst. C 326, 26.10.2012, s. 47.
[4] V souladu s protokolem č. 21 a protokolem č. 22 nejsou Irsko a Dánsko touto směrnicí vázány, a proto nejsou v tomto posouzení zohledněny.
[5] Směrnice 2010/64/EU o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení (Úř. věst. L 280, 26.10.2010, s. 1).
[6] Směrnice 2012/13/EU o právu na informace v trestním řízení (Úř. věst. L 142, 1.6.2012, s. 1).
[7] Směrnice 2013/48/EU o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody (Úř. věst. L 294, 6.11.2013, s. 1).
[8] Směrnice (EU) 2016/800 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení (Úř. věst. L 132, 21.5.2016, s. 1).
[9] Směrnice (EU) 2016/1919 o právní pomoci pro podezřelé nebo obviněné osoby v trestním řízení a pro osoby vyžádané v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu (Úř. věst. L 297, 4.11.2016, s. 1; oprava Úř. věst. L 91, 5.4.2017, s. 40).
[10] COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final a COM(2019) 560 final.

z veřejně dostupných informací Agentury Evropské unie pro základní práva[11] a ze studií, které provedly externí zúčastněné strany a financovala Komise[12].

Ačkoli článek 11 směrnice vyžaduje, aby členské státy sdělily Komisi dostupné údaje o tom, jak byla práva stanovená v této směrnici uplatňována, do 1. dubna 2020 a poté každé tři roky, tuto povinnost doposud splnilo pouze Rakousko[13]. Tyto chybějící informace od členských států znemožňují plné posouzení praktického uplatňování směrnice.

Zpráva se proto zaměřuje na opatření, která členské státy k provedení směrnice doposud přijaly[14]. Posuzuje, zda členské státy směrnici provedly a zda vnitrostátní právní předpisy dosahují cílů směrnice a splňují její požadavky.

Soudní dvůr Evropské unie směrnici (EU) 2016/343 doposud několikrát vyložil a tento výklad byl v této zprávě zohledněn[15].

## 2. OBECNÉ POSOUZENÍ

Podle článku 14 měly členské státy povinnost provést směrnici ve vnitrostátním právu do 1. dubna 2018. K tomuto datu neoznámilo Komisi všechna nezbytná opatření jedenáct členských států – Bulharsko, Kypr, Řecko, Chorvatsko, Lotyšsko, Lucembursko, Malta, Rakousko, Rumunsko, Slovensko a Švédsko. Proto zahájila Komise v květnu 2018 proti těmto členským státům řízení o nesplnění povinnosti podle článku 258 SFEU z důvodu nesdělení nebo částečného sdělení prováděcích opatření. Většina z nich od té doby tuto povinnost splnila a řízení o nesplnění povinnosti byla zastavena. Po kontrolách úplnosti však stále probíhají čtyři řízení o nesplnění povinnosti v případech, kdy musí být některá ustanovení směrnice ještě provedena. V únoru 2021 byla také zahájena tři nová řízení o nesplnění povinnosti z důvodu částečného sdělení.

[11] Studie provedená Agenturou Evropské unie pro základní práva (FRA), *Presumption of innocence and related rights – Professional perspectives* (Presumpce neviny a související práva – pohled odborníků), dostupná na adrese https://fra.europa.eu/en/publication/2021/presumption-of-innocence.

[12] Viz například projekt koordinovaný Maďarským helsinským výborem, *The Importance of Appearances: How Suspects and Accused Persons are Presented in the Courtroom, in Public and in the Media* (Význam vystupování: Jak jsou podezřelé a obviněné osoby představovány v soudní síni, na veřejnosti a v médiích) a zejména zpráva organizace Fair Trials *Innocent until proven guilty? The presentation of suspects in criminal proceedings* (Nevinní, dokud není prokázána vina? Představování podezřelých v trestním řízení), dostupná na adrese https://www.fairtrials.org/publication/importance-appearances.

[13] Zpráva se týkala opravných prostředků proti řízení vedenému v nepřítomnosti a písemnému řízení podle vnitrostátního práva, jak je stanoveno v článku 8 směrnice.

[14] V květnu a listopadu 2017 uspořádala Komise dvě setkání odborníků se zástupci členských států s cílem projednat a usnadnit práci členských států na provádění a uplatňování směrnice.

[15] Viz zejména rozsudky ze dne 27. října 2016, Milev, C-439/16 PPU; ze dne 19. září 2018, Milev, C-310/18 PPU; ze dne 5. září 2019, AH, C-377/18; ze dne 19. září 2019, Rayonna Procuratura Lom, C-467/18; ze dne 28. listopadu 2019, Spetsializirana Prokuratura, C-653/19 PPU; ze dne 13. února 2020, Spetsializirana Prokuratura, C-688/18; ze dne 17. prosince 2020, Generalstaatsanwaltschaft Hamburg, C-416/20 PPU, a usnesení ze dne 12. února 2019, RH, C-8/19 PPU; ze dne 24. září 2019, Spetsializirana Prokuratura, C-467/19 PPU; a ze dne 28. května 2020, UL a VM, C-709/18.

Přístup k provedení směrnice se v jednotlivých členských státech liší. Některé členské státy zavedly zvláštní opatření, kterými výslovně provádějí práva přiznaná směrnicí, spolu s právními nebo praktickými prováděcími opatřeními. V jiných se mělo za to, že stávající opatření jsou již obecně v souladu s požadavky směrnice a nebyla přijata žádná zvláštní opatření k jejímu provedení. Ačkoli je neexistence výslovných prováděcích ustanovení někdy alespoň do určité míry napravena praktickými prováděcími opatřeními a judikaturou, není tomu tak vždy.

Výsledkem je, že jsou vnitrostátní ustanovení často nedostatečná k tomu, aby dosáhla plného souladu s některými klíčovými ustanoveními směrnice. Je tomu tak zejména v případě, kdy je oblast působnosti vnitrostátních opatření užší než oblast působnosti stanovená v článku 2 směrnice. Posouzení rovněž odhalilo další nedostatky v několika členských státech, zejména pokud jde o označování podezřelého či obviněného na veřejnosti za vinného a právo neobviňovat sám sebe.

Toto nedodržení všech ustanovení směrnice má negativní dopad na účinnost práv, která tato směrnice stanoví. Komise přijme veškerá vhodná nápravná opatření, včetně řízení o nesplnění povinnosti podle článku 258 SFEU.

# 3. KONKRÉTNÍ POSUZOVANÉ BODY

## 3.1 Oblast působnosti (kapitola 1 – článek 2)

Článek 2 stanoví oblast působnosti požadavků směrnice. Směrnice se vztahuje na fyzické osoby podezřelé nebo obviněné v trestním řízení, a to ve všech stadiích trestního řízení od okamžiku, kdy se určitá osoba stane podezřelou nebo je obviněna ze spáchání trestného činu nebo údajného trestného činu, až do okamžiku nabytí právní moci konečného rozhodnutí o tom, zda tato osoba uvedený trestný čin spáchala.

Ačkoli některé členské státy článek 2 výslovně neprovedly, působnost vnitrostátních opatření provádějících práva stanovená směrnicí je přesto většinou se směrnicí v souladu. V jednom členském státě se však prováděcí opatření vztahují pouze na osoby, které byly zadrženy nebo obviněny, nikoli však na fakticky podezřelé osoby[16], což výrazně brání dodržování směrnice. V několika členských státech vyvstávají problémy s dodržováním směrnice v důsledku omezenější časové působnosti vnitrostátních opatření. Tato omezení časové působnosti by mohla ovlivnit i osobní působnost, pokud mají dopad na způsob zahájení řízení nebo na okamžik, kdy je osoba považována za osobu podezřelou.

Tyto otázky ohledně dodržování směrnice jsou zásadní, neboť mohou ovlivnit rovněž oblast působnosti presumpce neviny a omezit působnost vnitrostátních ustanovení, kterými se provádějí konkrétní práva podle směrnice.

[16] Fakticky podezřelé osoby jsou osoby, které jsou podezřelé ze spáchání trestného činu, avšak nebyly příslušnými orgány členského státu informovány o svém postavení podezřelé osoby.

## 3.2 Presumpce neviny (kapitola 2)

Kapitola 2 směrnice se zabývá zásadou presumpce neviny. Článek 3 požaduje, aby členské státy zajistily, že podezřelé a obviněné osoby budou považovány za nevinné, dokud jejich vina nebude prokázána zákonným způsobem. V jednom členském státě je tato zásada zajištěna pro obžalované a zadržené osoby, nikoli však pro podezřelé osoby, které nejsou zadrženy.

### 3.2.1 Označování na veřejnosti za vinného – článek 4

Pouze v šesti členských státech jsou právní předpisy plně v souladu s **čl. 4 odst. 1**, který požaduje, aby členské státy přijaly opatření nezbytná k zajištění toho, aby do doby, než byla podezřelé nebo obviněné osobě prokázána vina zákonným způsobem, nebyla tato osoba ve veřejných prohlášeních orgánů veřejné moci a soudních rozhodnutích jiných než o vině označována za vinnou. Tím nejsou dotčeny úkony prováděné v rámci trestního stíhání, jejichž účelem je prokázat vinu podezřelé nebo obviněné osoby, ani předběžná rozhodnutí procesní povahy, která přijaly soudní nebo jiné příslušné orgány a jež jsou založena na podezření či na usvědčujících důkazech. Na tomto základě a v souladu s 16. bodem odůvodnění Soudní dvůr rozhodl, že směrnice „neupravuje podmínky, za kterých mohou být rozhodnutí o vazbě přijata“[17].

V několika členských státech je požadavek směrnice proveden obecnými ustanoveními o presumpci neviny nebo omezujícími šíření informací a judikaturou, ačkoli provedení čl. 4 odst. 1 není výslovné.

Problémy s jeho dodržováním však byly zaznamenány v devatenácti členských státech, což znamená, že se jedná o ustanovení s nejvyšším počtem problémů.

V některých členských státech vyplývají tyto problémy především z chybějícího provedení ve vnitrostátním právu a ve třinácti členských státech z omezenějšího rozsahu vnitrostátních ustanovení, která se nevztahují na všechny orgány veřejné moci či na všechny fáze řízení nebo na soudní rozhodnutí, jak požaduje směrnice.

V některých případech mají zjištěné problémy s dodržováním ustanovení v praxi menší dopad, neboť ve vnitrostátním kontextu lze zákaz označování na veřejnosti za vinného považovat za zásadní rozměr zásady presumpce neviny. Kromě toho částečný soulad s požadavkem směrnice již v praxi zajišťují ustanovení o pomluvě a zveřejňování informací ve sdělovacích prostředcích, pravidla pro ochranu údajů nebo právně nezávazné pokyny či jiná praktická prováděcí opatření.

V jiných členských státech se praktické provádění jeví jako problematické. Praxe například ukazuje, že zatímco soudci a státní zástupci čl. 4 odst. 1 obvykle dodržují, jiné subjekty, jako jsou ministři nebo poslanci parlamentu, někdy označují žalovaného za vinného.

[17] Rozsudek SDEU ze dne 19. září 2018, Milev, C-310/18 PPU.

Vnitrostátní právní předpisy dvanácti členských států nejsou plně v souladu s **čl. 4 odst. 2**, který vyžaduje, aby členské státy v případě porušení povinnosti stanovené v čl. 4 odst. 1 zajistily dostupnost vhodných opatření.

Ve čtyřech členských státech to vyplývá z omezení oblasti působnosti vnitrostátních opatření provádějících čl. 4 odst. 1, například pokud je provedení omezeno na soudní rozhodnutí, ale pro orgány veřejné moci nejsou zavedena žádná opatření.

Podle **čl. 4 odst. 3** povinnost neoznačovat podezřelé nebo obviněné osoby za vinné stanovená v čl. 4 odst. 1 nebrání orgánům veřejné moci poskytovat informace o daném trestním řízení veřejnosti, je-li to nezbytné z důvodů týkajících se trestního vyšetřování nebo veřejného zájmu. Vnitrostátní právní předpisy některých členských států s tím nejsou plně v souladu, a to z jednoho či více níže uvedených důvodů: příslušným vnitrostátním opatřením nepodléhají všechny orgány veřejné moci nebo druhy informací; není uplatňován požadavek „je-li to nezbytné“ nebo neexistují jasné podmínky, které by poskytování informací omezovaly. V některých případech mají problémy s dodržováním tohoto ustanovení v praxi menší dopad, neboť relevantní jsou i právně nezávazné pokyny, jako jsou pokyny pro kontakt s novináři a poskytování informací novinářům.

### 3.2.2 Představování podezřelých a obviněných osob – článek 5

Ustanovení **čl. 5 odst. 1** vyžaduje, aby členské státy přijaly vhodná opatření, kterými zajistí, aby podezřelé a obviněné osoby nebyly představovány v rámci soudního řízení nebo na veřejnosti jakožto vinné v důsledku použití donucovacích prostředků spočívajících ve fyzickém omezení. Mnoho členských států nepřijalo konkrétní pravidla k provedení tohoto ustanovení.

Podle **čl. 5 odst. 2** nebrání čl. 5 odst. 1 členským státům používat donucovací prostředky spočívající ve fyzickém omezení, které jsou nezbytné z důvodů daných konkrétním případem a jejichž cílem je zajistit bezpečnost nebo zabránit podezřelé nebo obviněné osobě, aby uprchla či navazovala kontakt se třetími osobami. Problémy týkající se neexistence záruky, že bude provedeno individuální posouzení, byly zjištěny ve dvou členských státech.

V některých členských státech se navíc zdá, že dodržování článku 5 je v praxi problematické. V několika se například používají pouta na ruce bez ohledu na to, proč je obžalovaný ve vazbě. Při přepravě do soudní síně mohou být obžalovaní v poutech viděni veřejností a tiskem a lze pořizovat fotografie obžalovaných. V jiných členských státech je v soudních síních velmi rozšířené používání prosklených kabin.

### 3.2.3 Důkazní břemeno – článek 6

Podle **čl. 6 odst. 1** musí členské státy zajistit, aby důkazní břemeno při prokazování viny podezřelé nebo obviněné osoby leželo na obžalobě. Tím není dotčena případná povinnost soudce nebo příslušného soudu vyhledávat důkazy svědčící ve prospěch i v neprospěch podezřelé nebo obviněné osoby a právo obhajoby předkládat důkazy v souladu s příslušnými vnitrostátními právními předpisy.

Ve 22. bodě odůvodnění směrnice se upřesňuje, že k porušení presumpce neviny dojde tehdy, pokud by bylo důkazní břemeno přesunuto z obžaloby na obhajobu. Tím není dotčeno uplatnění domněnek na základě skutečností či právních předpisů ve vztahu k trestní odpovědnosti podezřelé nebo obviněné osoby. V těch členských státech, kde tyto domněnky existují, splňují podmínky stanovené ve 22. bodě odůvodnění, tj. jsou vyvratitelné, ctí právo na obhajobu a jsou omezené a přiměřené sledovanému zákonnému účelu. Zdá se, že tyto domněnky jsou používány v omezené míře a u konkrétních případů, jako jsou dopravní přestupky, pomluva, obchodní podvody a trestné činy související s drogami. Právní předpisy dvou členských států nejsou plně v souladu s čl. 6 odst. 1, protože jejich vnitrostátní právo přesouvá v určitých případech bez jasných omezení důkazní břemeno od obžaloby. V jednom z nich přebírá úlohu státního zástupce soudce, který poté nese důkazní břemeno.

Podle **čl. 6 odst. 2** mají členské státy zajistit, aby veškeré pochybnosti v otázce viny byly vykládány ve prospěch podezřelé nebo obviněné osoby, včetně případu, kdy soud posuzuje, zda má být dotčená osoba zproštěna obžaloby. Ačkoli v některých členských státech tato zásada není výslovně provedena, jedná se o obecnou zásadu uznanou judikaturou. Pouze jeden členský stát není plně v souladu s čl. 6 odst. 2, protože pokud se obžaloba nebo obhájce rozhodne nevyslechnout svědka, má soudce diskreční pravomoc učinit závěr, že obhájce a klient souhlasí s postojem daného svědka, což ohrožuje presumpci neviny.

### 3.2.4 Právo nevypovídat a právo neobviňovat sám sebe – článek 7

Podle **čl. 7 odst. 1** mají členské státy zajistit, aby podezřelé a obviněné osoby měly právo nevypovídat v souvislosti s trestným činem, z jehož spáchání jsou podezřelé nebo obviněné. V několika členských státech však provedení není plně v souladu se směrnicí, a to z důvodu omezenější oblasti působnosti vnitrostátních opatření.

Tento problém má dopad rovněž na soulad s **čl. 7 odst. 2**, který vyžaduje, aby členské státy zajistily, aby podezřelé a obviněné osoby měly právo neobviňovat samy sebe. Kromě toho některé členské státy čl. 7 odst. 2 neprovedly výslovně. V jednom z nich však nejvyšší soudy toto právo přesto několikrát uznaly, zatímco ve dvou členských státech neexistuje žádná výslovná záruka práva neobviňovat sám sebe ve vnitrostátním právu ani v judikatuře nejvyšších soudů.

Ve dvou členských státech byly zjištěny jiné problémy s dodržováním uvedeného ustanovení, které jsou považovány za obzvláště významné, neboť se zdají být v přímém rozporu s právem neobviňovat sám sebe v důsledku opatření, která by mohla sankcionovat výkon tohoto práva nebo donutit podezřelé či obviněné osoby, aby poukazovaly na okolnosti vylučující trestní odpovědnost.

Všechny členské státy provedly **čl. 7 odst. 3**, podle něhož výkon práva neobviňovat sám sebe nebrání příslušným orgánům ve shromažďování důkazů, které lze zákonně získat zákonnými donucovacími prostředky.

Ustanovení **čl. 7 odst. 4**, podle něhož mohou členské státy svým soudním orgánům umožnit, aby v odsuzujícím rozsudku přihlédly k tomu, zda podezřelá či obviněná osoba během

trestního řízení spolupracovala, nebylo členskými státy výslovně provedeno. Žádný z členských států to však nezakazuje a podle obecných trestněprávních procesních předpisů je obvykle možné při odsuzujícím rozsudku zohlednit to, co lze považovat za spolupráci.

V souladu s **čl. 7 odst. 5** nesmí být skutečnost, že podezřelá či obviněná osoba využije svého práva nevypovídat nebo práva neobviňovat sama sebe, použita proti ní a nesmí být chápána jako důkaz, že tato osoba daný trestný čin spáchala. Ve čtrnácti členských státech neexistují žádná vnitrostátní ustanovení, která by výslovně zakazovala vyvozovat negativní závěry. Má se však za to, že to v některých z těchto členských států neovlivňuje soulad, neboť soulad lze buď vyvodit z obecných ustanovení o přípustnosti důkazních prostředků, nebo judikatura ukazuje, že je toto pravidlo v praxi trvale dodržováno. Příkladem toho je, když ústavní soudy považují zákaz vyvozování negativních závěrů za nedílnou součást práva nevypovídat a neobviňovat sám sebe. V ostatních členských státech se má za to, že tento nedostatek ovlivňuje i soulad, neboť obecná ustanovení nejsou dostatečná nebo nemají dostatečně širokou oblast působnosti. V jednom členském státě je soulad pouze částečný, přestože byl čl. 7 odst. 5 proveden, neboť ačkoli jsou soudy citlivé na to, aby neumožnily vyvodit z mlčení obžalovaného nebo jeho odmítnutí poskytnout důkazy, kterými se sám usvědčuje, negativní závěry, tato ochrana se nevztahuje na fakticky podezřelé osoby.

## 3.3 Právo být přítomen při řízení před soudem (kapitola 3)

Kapitola 3 směrnice se skládá ze dvou článků: článek 8 se týká práva být přítomen při řízení před soudem a článek 9 stanoví právo na nové řízení před soudem v případě porušení článku 8.

### 3.3.1 Právo být přítomen při řízení před soudem – článek 8

Vnitrostátní právní předpisy všech 25 členských států, na které se směrnice vztahuje, jsou v souladu s **čl. 8 odst. 1**, který vyžaduje, aby členské státy zajistily, aby podezřelé nebo obviněné osoby měly právo být ve vlastní věci přítomny při řízení před soudem.

Ustanovení **čl. 8 odst. 2** dává členským státům možnost stanovit, že řízení před soudem, jež může vést k rozhodnutí o vině či nevině podezřelé nebo obviněné osoby, se může konat v její nepřítomnosti, pokud:

a) podezřelá nebo obviněná osoba byla o řízení před soudem řádně vyrozuměna a na následky nedostavení se k soudu upozorněna nebo

b) podezřelá nebo obviněná osoba, jež byla o řízení před soudem vyrozuměna, je zastupována zmocněným obhájcem, jehož si tato podezřelá či obviněná osoba zvolila, nebo jenž jí byl ustanoven státem.

Pokud jde o čl. 8 odst. 2 písm. a), 36. bod odůvodnění směrnice objasňuje, že skutečnost, že podezřelá nebo obviněná osoba byla vyrozuměna o řízení před soudem, by měla být chápána tak, že tato osoba byla osobně předvolána nebo byla úředně vyrozuměna o dni a místě konání uvedeného řízení jiným způsobem tak, aby si byla uvedeného řízení vědoma. Upozorněním podezřelé nebo obviněné osoby na následky nedostavení se k soudu by se mělo rozumět

zejména upozornění dané osoby na to, že by rozhodnutí mohlo být vyneseno v její nepřítomnosti.

V 37. bodě odůvodnění směrnice se uvádí požadavek, že dotyčná osoba musí být vyrozuměna o řízení před soudem a zmocnit obhájce, jehož si sama zvolila, nebo jenž jí byl ustanoven státem, jak je stanoveno v čl. 8 odst. 2 písm. b).

Soudní dvůr objasnil, že v případech, kdy jsou tyto podmínky splněny, směrnice nebrání vnitrostátní právní úpravě, podle níž nedochází k porušení práva obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem v případě, kdy se tato osoba jednoznačně rozhodla nedostavit se k některému ze soudních jednání konaných v její věci[18].

Právní předpisy některých členských států nejsou plně v souladu s čl. 8 odst. 2 písm. a), jelikož není splněn požadavek upozornit obviněnou osobu o řízení před soudem včas nebo požadavek upozornit obviněnou osobu na následky nedostavení se k soudu. V praxi je někdy pro obviněné osoby obtížné prokázat, že o řízení před soudem nevěděly, a to kvůli způsobu oznámení (např. obyčejná poštovní zásilka s dokladem o uložení). Právo několika členských států není plně v souladu s čl. 8 odst. 2 písm. b), neboť nezajišťuje, aby obhájce ustanovený státem obdržel od obviněné osoby zmocnění, zejména je-li v praxi rozšířená povinná pomoc obhájce v nepřítomnosti obviněné osoby.

Ačkoli soudní řízení v nepřítomnosti jsou možná ve většině členských států, praxe ukazuje, že v případě nepřítomnosti obžalovaných soudy často odročují jednání a vydávají příkaz k dostavení se k soudu nebo zatýkací rozkaz.

Ustanovení **čl. 8 odst. 4** stanoví, že pokud právní řád členských států umožňuje provést řízení před soudem v nepřítomnosti podezřelé nebo obviněné osoby, avšak nelze splnit podmínky stanovené v čl. 8 odst. 2, neboť přes vynaložení přiměřeného úsilí nemohlo být zjištěno místo pobytu podezřelé či obviněné osoby, mohou členské státy stanovit, že takové rozhodnutí lze přesto vynést a vykonat. V některých členských státech byly zjištěny problémy s dodržováním tohoto ustanovení, a to z důvodu širší oblasti působnosti vnitrostátních opatření umožňujících soudní řízení v nepřítomnosti, která neobsahují výslovný požadavek, aby bylo vynaloženo „přiměřené“ úsilí k nalezení osoby.

Využijí-li členské státy výše uvedené možnosti, musí zajistit, aby v okamžiku vyrozumění podezřelé nebo obviněné osoby o takovém rozhodnutí, zejména při jejím zadržení, byla tato osoba rovněž v souladu s článkem 9 poučena o možnosti napadnout takové rozhodnutí a o právu na nové řízení před soudem či na uplatnění jiného prostředku právní nápravy. Problémy s dodržováním ustanovení byly zjištěny v deseti členských státech, kde chybí příslušné ustanovení ve vnitrostátním právu nebo dostatečná právní srozumitelnost.

V souladu s **čl. 8 odst. 5** nejsou článkem 8 dotčena vnitrostátní pravidla, jež stanoví, že soudce nebo příslušný soud může dočasně vykázat podezřelou nebo obviněnou osobu z projednávání věci před soudem, je-li to nezbytné v zájmu zajištění řádného průběhu trestního řízení, za podmínky, že je dodrženo právo dané osoby na obhajobu. V několika

[18] Rozsudek SDEU ze dne 13. února 2020, Spetsializirana prokuratura, C-688/18.

členských státech není provedení v souladu se směrnicí v důsledku omezenější oblasti působnosti vnitrostátních opatření (např. není zajištěn soulad u řízení o přestupcích a méně závažných trestných činech) nebo v důsledku toho, že není časově omezeno vyloučení podezřelých nebo obviněných osob z řízení před soudem, což umožňuje vyloučit je z celého řízení před soudem.

### 3.3.2 Právo na nové řízení před soudem – článek 9

Podle **článku 9** mají členské státy zajistit, aby v případech, kdy podezřelá nebo obviněná osoba nebyla přítomna při řízení, které bylo proti ní vedeno před soudem, a kdy nebyly splněny podmínky stanovené v čl. 8 odst. 2, měla tato osoba právo na nové řízení před soudem nebo jiný prostředek právní nápravy, který umožní nově posoudit skutkový stav věci, včetně vyhodnocení nových důkazů, a který může vést ke zrušení původního rozhodnutí. Členské státy musí v této souvislosti zajistit, aby tato podezřelá nebo obviněná osoba měla právo být přítomna při řízení před soudem, aktivně se jej účastnit v souladu s vnitrostátními procesními předpisy a vykonávat své právo na obhajobu.

Většina členských států tyto podmínky splňuje, neboť nové posouzení skutkové podstaty věci po odsouzení v nepřítomnosti je možné prostřednictvím odvolání nebo zvláštního opravného prostředku vedoucího k novému řízení před soudem. Ve dvou členských státech však dostupné opravné prostředky v některých případech nové posouzení věci neumožňují vždy, což ovlivňuje soulad.

## 3.4 Právní ochrana (kapitola 4 – článek 10)

Podle ustanovení **čl. 10 odst. 1** mají členské státy zajistit, aby podezřelé a obviněné osoby měly účinný prostředek právní ochrany, pokud jsou jejich práva přiznaná touto směrnicí porušena.

Některé členské státy toto ustanovení neuplatňují v plném rozsahu, neboť mají omezenější oblast působnosti svých vnitrostátních opatření, a to buď ve vztahu k orgánům veřejné moci, nebo k fázím řízení, pro něž jsou k dispozici opravné prostředky, nebo vzhledem k právům, na jejichž porušení se vztahují dostupné opravné prostředky.

V jednom členském státě vyvstává přímo otázka potenciální neúčinnosti opravných prostředků v praxi, a to z důvodu přísných požadavků stanovených pro odpovědnost za porušení přiznaných práv, kterého se dopustily orgány veřejné moci. Tyto požadavky stanoví vysokou úroveň důkazů a vylučují náhradu škody za případná porušení, kterých se orgány případně dopustily opomenutím nebo jednáním v dobré víře.

Ustanovení **čl. 10 odst. 2** uvádí, že aniž jsou dotčena vnitrostátní pravidla a systémy pro přípustnost důkazních prostředků, musí členské státy zajistit, aby při posuzování výpovědi podezřelé nebo obviněné osoby nebo hodnocení důkazů získaných při porušení jejího práva nevypovídat či neobviňovat sama sebe byla dodržena práva na obhajobu a na spravedlivý proces.

Problémy s dodržováním tohoto ustanovení byly zjištěny v několika členských státech, a to z důvodu omezenější oblasti působnosti vnitrostátního práva (žádná záruka, pokud jde o fakticky podezřelé osoby), přípustnosti protiprávně získaných důkazů podle vnitrostátního práva nebo neexistence ustanovení, která by zajistila účinnou ochranu proti použití prohlášení učiněných nebo důkazů získaných v rozporu s právem nevypovídat nebo s právem neobviňovat sám sebe.

## 4. ZÁVĚR

Směrnice byla zavedena s cílem zlepšit účinné uplatňování presumpce neviny a práva být přítomen při trestním řízení před soudem. Směrnice celkově přinesla přidanou hodnotu EU tím, že zvýšila úroveň ochrany občanů, proti nimž se vede trestní řízení, zejména v některých členských státech, kde některé aspekty presumpce neviny nebyly zakotveny ve vnitrostátních právních předpisech.

Z této zprávy však vyplývá, že v některých členských státech stále přetrvávají problémy týkající se klíčových ustanovení směrnice. To platí zejména pro oblast působnosti vnitrostátních opatření k provedení směrnice a pro provedení ustanovení směrnice o zákazu označování na veřejnosti za vinného a o právu neobviňovat sám sebe.

Pro Komisi bude prioritou pokračovat v řízeních o nesplnění povinnosti zahájených z důvodu neprovedení směrnice v plném rozsahu. Komise bude dodržování směrnice členskými státy nadále posuzovat a přijme veškerá vhodná opatření k zajištění souladu s ustanoveními této směrnice v celé Evropské unii.